

ressenyés

Jaume CAMPS GIRONA
**Figuerola del Camp:
 guerra, franquisme i
 Transició (1936-1979)**

Lleida: Pagès Editors; Consell Comarcal de l'Alt Camp, 2012. 317 p., 18 €

El llibre de Jaume Camps, resultat d'una acurada recerca, té un gran mèrit d'entrada i aquest és l'opció cronològica: 1936-1979, és a dir, l'anàlisi conjunta de la Guerra Civil espanyola, el franquisme i la Transició. Massa sovint ens trobem amb publicacions que abasten la Segona República i la guerra, per una banda, o el franquisme i la Transició per l'altra, com si la República anés, indefectiblement, associada a la Guerra i, en canvi, el franquisme hagués aparegut com per art de màgia, «oblidant» que el seu origen es troba a la guerra.

El llibre es divideix en unes introduccions, sis capítols, unes conclusions i una relació de fonts bibliogràfiques i documentals, acompanyades d'uns útils índexs de quadres i de gràfics. I, a banda del mèrit que ja hem comentat, en té dos més: la consulta d'un gran nombre d'arxius locals, comarcals, nacionals i estatals, que ofereix solidesa historiogràfica al treball; i l'intent d'aproximació global al període, interrelacionant-ne els aspectes econòmics, demogràfics, socials i polítics.

Pel que fa al cos del llibre, un primer capítol ens introdueix en els precedents de la guerra (1900-1936), i ens presenta una societat amb un bon teixit associatiu, però bipolaritzada i que tendeix a l'enfrontament, sobretot a partir dels Fets d'Octubre de 1934. En el segon capítol s'analiza la repercussió de la Guerra Civil espanyola a Figuerola del Camp, des del Comitè Antifeixista a la col·lectivitat, passant per la violència i la vida a la rereguarda.

Els capítols tres i quatre es dediquen a l'anàlisi del franquisme a Figuerola del Camp, dividint-lo en dues etapes diguem-ne clàssiques: «l'autàrquica» (1939-1959) i la «desarrollista» (1960-1975). És molt interessant l'anàlisi de la implantació del franquisme a escala local, mitjançant la Comissió Gestora, la FET y de las JONS i la germandat sindical, la repressió i l'autarquia, totes elles àmpliament documentades, que conforma una de les parts més innovadores i interessants del llibre. En el cinquè capítol s'explica la Transició al municipi i en el sisè s'aporten unes notes respecte del barri de Miramar.

RAMON ARNABAT MATA. URV i IEP.

Jordi SUÑÉ MORALES
**El riu de les dones.
 Converses amb les
 padrines del Parc
 Natural de l'Alt Pirineu**

Farrera (Pallars Sobirà): Centre d'Art i Natura, 2013. 112 p., 15 €

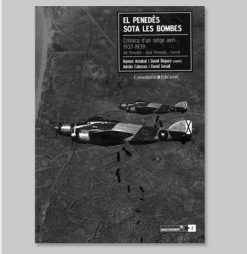
Aquesta publicació té els orígens en la convocatòria de la beca que promou el Centre d'Art i Natura de Farrera, guanyada per l'autor.

Jordi Suñé, a partir de converses amb dones d'indrets del Parc Natural de l'Alt Pirineu, nascudes entre el 1912 i el 1952, ha construït un llibre on les memòries personals i col·lectives de les padrines pirinenques engranen els fets més essencials de les seves vides, viscudes en un territori singular de muntanya. Amb una ordenada configuració temàtica, els records ens condueixen a un món desaparegut a causa dels canvis de tot tipus viscuts a les valls situades entre Llessui i Civís, de ponent a llevant, i entre Esterrí d'Àneu i Arcalís, de nord a sud.

Suñé tria fragments de les converses –transcrites en la parla pallaresa– per anar estructurant els capítols del llibre, que responen tant al pas de la vida (la naixença, la infància i la joventut, el festeig, el casament, els fills, la mort) com a tot allò que l'ha omplert (la feina, les festes, l'alimentació). De la constatació de la duresa d'un temps, d'uns llocs i d'unes circumstàncies no se'n deriva una valoració entristida, ans al contrari: sabent molt bé que ara «estem al cel», els records estan amaratats d'una intensitat vivencial que els fa dir que «de tota manera érem feliços».

Probablement aquesta és la lliçó. Hi ha molta humanitat condensada en aquest exercici realitzat a partir de la memòria històrica, antropològica, personal i social exclusivament de dones pirinenques, valorades com a eix vertebrador del coneixement rebut i acumulat. Les reflexions de l'autor reblen el clau i trenquen estereotips: «La mirada romàntica de la ciutat cap al camp encara existeix. Els urbans han idealitzat la vida rural. Hi veuen una manera de fer d'acord amb la natura, lluny de les presses i les obligacions. Aquesta és una mirada estàtica, com si aquest món de la muntanya no hagués canviat mai. I això, simplement, no és veritat».

JOSEP SANTESMASES I OLLÉ. CCEPC

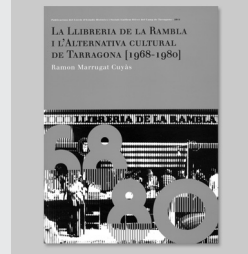
Ramon ARNABAT; David ÌNIGUEZ (coord.); Adrián CABEZAS; David GESALÍ
El Penedès sota les bombes.
 Crònica d'un setge aeri 1937-1939. Alt Penedès-Baix Penedès-Garraf
 Valls: Cossetània Edicions, 2012. 451p., 22 €

Aquesta recerca innovadora –amb noves fonts de consulta primàries internacionals i dietaris de testimonis coetanis als fets– analitza amb detall la dinàmica dels bombardeigs de l'aviació feixista nazi al Penedès. Però la investigació dels historiadors –en el si de l'Estació Territorial de Recerca del Penedès, l'Aviació i la Guerra Civil (1936-1939)– no s'acaba aquí. El marc territorial penedesenc ve precedit d'una àmplia anàlisi sobre la nova lògica militar que s'obria amb els raids aeris d'ençà de la primera gran guerra (1914-1918). L'aclaridora referència de l'estrateg italià Giulio Douhet sobre el domini aeri (*Il dominio dell'aria*, 1921) serveix de referent als investigadors per descabdellar la lògica de les incursions sobre zones logístiques i de comunicació. No debades l'enclavament de Sant Vicenç de Calders, amb 102 bombardeigs i 75 morts, fou el més afectat. En aquest sentit, la recerca aporta la totalitat de les 372 incursions aèries sobre l'Alt i el Baix Penedès i la seva àrea d'influència entre el 8 de maig de 1937 i el 22 de gener de 1939, amb 197 morts que s'identifiquen nominalment.

A més, però, de la narració dels atacs aeris de l'eix anti-republicà, l'estudi contextualitza la tàctica aèria enemiga en el context bèl·lic dels tres anys (1936-1939), cosa que porta els autors a tractar la fallida incursió a Mallorca per part del govern català (amb la palesa oposició del govern republicà espanyol). Quant a la defensa civil, la investigació especifica les iniciatives preventives de defensa antiaèria (passiva i activa) de base civil, que contribueixen a comprendre les diverses iniciatives –no solament els refugis– del teixit nacional de resistència en la defensa de la Catalunya republicana.

Es tracta d'un model d'estudi territorial que ajuda a conèixer i a interpretar les incidències locals de l'aviació feixista contra la Catalunya republicana i les seves intervencions preventives en una àrea estratègica com fou el litoral i el prelitoral.

XAVIER FERRÉ. ISOCAC-URV.

Ramon MARRUGAT CUYÀS
La Llibreria de la Rambla i l'alternativa cultural de Tarragona (1968-1980)
 Tarragona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona, 2012. 353 p., 18 €

Les persones que, durant els primers anys dels quals s'expliquen les vicissituds culturals promogudes per la Llibreria de la Rambla, es refiaven només de la premsa de Tarragona, el *Diario Español*, no sabien de la missa la meitat del que passava a la ciutat i al país, eixorca com era aquesta premsa provincial de sinceritat i de pluralitat. La Llibreria es convertí en el bastió de la llibertat expressiva, tant de la ciutat de Tarragona com del rerefons de la comarca i del país.

En aquest període, la Llibreria de la Rambla va generar més de 500 actes de tot tipus i condició. Exercí de pont entre els precedents culturals que posseïa el país, somorts i sense empara oficial, i l'avançada cultural emergent que maldava per donar-se a conèixer –en múltiples disciplines– i anhelava una llibertat d'expressió. De fet, la Llibreria, ja des de la mateixa creació el 1968 per un col·lectiu d'uns 150 socis, va tenir per lema la promoció de la llengua i la literatura catalanes i el lligam de la ciutat amb els corrents artístics que emergien. I val a dir que aquestes premisses no eren pas poca cosa.

El llibre, escrit per un dels iniciadors, reporta les dates dels actes que hi van tenir lloc, una breu descripció de l'activitat, textos de catàlegs passats per la censura i una nota de dietari amb comentaris complementaris. La simplicitat de la presentació implica que es pot visualitzar i contrastar el moviment cultural democràtic, tant d'entitats vives com de persones compromeses, enfront de l'oficial –«la crosta», se'n diu–, engolít en una Tarragona grisosa. L'índex onomàstic del volum abasta més de mil tres-cents entrades, entre persones, entitats i organismes, que donen idea del moviment que s'hi detalla. La Llibreria de la Rambla va ser tant refugi de l'associacionisme tarragoní que arrencava, avantsala d'una legalització posterior, com enllaç amb la implicació social i política. Amb consciència i constància volgudes, va ser una bona escola de democràcia per a una ciutat que sovint no feia ni deixava fer. Com arreu.

ANTONI GAVALDÀ. Universitat Rovira i Virgili.